

Asia: VN/19174/2025

Luonnos valtioneuvoston asetukseksi geenitekniikkalaisissa tarkoitettujen suoritteiden maksullisuudesta vuosina 2026 ja 2027

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yhteenvetona Helsingin yliopisto toteaa, että yksittäisen suoritteen kustannusvastaavuustarkastelun sijaan tai vähintään sen rinnalle tulisi punnita, mikä on maksujen vaikutus, ja onko ennakoitu vaikutus hallitusohjelmaan merkittyjen tavoitteiden mukainen. Nyt perustelut koostuvat leimallisesti yksittäisten suoritteiden kustannusvastaavuustarkastelusta suhteessa valtion maksuperustelakiin, tarkastelun ollessa vahvasti fiskaalista. Yliopisto ymmärtää valtion kustannuspaineet, tilanne on julkisen talouden suhteen hyvin vaikea. Maksuasetusten suunta on hintoja nostava. Hintojen nostamisella on lopulta kuitenkin todennäköisesti odotettavissa vain negatiivista vaikutusta koulutukseen, tieteelliseen tutkimukseen sekä Suomen kilpailukykyyn ja houkuttelevuuteen. Tämä aspekti jätetään nyt lähes huomiotta. Yliopisto esittää, että asetuksen perusteluissa käydään perusteellisemmin läpi maksujen korotusten vaikutus TKI-toiminnalle sekä se, miten korotukset suhteutuvat voimassa olevaan hallitusohjelmaan.

Geenitekniikkalain maksuihin on myös tulossa korotuksia. Kaiken kaikkiaan suunta maksuissa on siis korotuspainotteinen. Tämä on valitettavaa tilanteessa, jossa tieteellistä tutkimusta tulisi tukea valtion taholta kaikin mahdollisin keinoin. Maksujen korottaminen on myös ristiriidassa sen hallituksen hallitusohjelmaan kirjaaman tavoitteen kanssa helpottaa ja edistää tieteellistä tutkimusta. Koulutuksen ja tutkimuksen oli määrä olla erityissuojelussa tällä hallituskaudella. Valtion maksupolitiikka on varsin tehokas ja nopea keino vaikuttaa eri sektoreiden toimintaedellytyksiin ja siten Suomen houkuttelevuuteen ja kilpailukykyyn. Tieteen ja koulutuksen helpottaminen ja edistäminen ei sanottavammin kuitenkaan näy maksuasetuksia varten kirjatuihin perusteluihin eikä itse maksuasetuksissa.

Tärkeimpänä mittarina vaikuttaa koulutuksen ja tutkimuksen edistämisen sijaan olevan se, että päästään 100 % kustannusvastaavuuteen. Tämä on laillista (valtion maksuperustelaki), mutta saman lainsäädännön perusteella on mahdollista myös olla tavoittelematta 100 % kustannusvaikuttavuutta. Valtion maksuperustelain mukaan maksu voidaan määrätä perittäväksi yleisesti suoritteen

omakustannusarvoa alempana tai jättää kokonaan perimättä, jos siihen terveyden- ja sairaanhoitoon, muihin sosiaalisiin tarkoituksiin, oikeudenhoitoon, ympäristönsuojeluun, koulutustoimintaan tai yleiseen kulttuuritoimintaan liittyvistä tai näihin verrattavista syistä on perusteltua syytä.

Helsingin yliopisto katsoo, että koulutus sekä tieteellinen tutkimus ovat kumpikin sellaisia perusteita, joiden tulisi jo lähtökohtaisesti toimia perusteena sille, että niitä koskevissa maksuissa ei tavoitella 100 % kustannusvastaavuutta, joskin perusteltuja poikkeamia voidaan harkiten ottaa mukaan. Lähtökohta maksuissa tulisi siis kääntää toisinpäin kuin nyt kaikissa näissä esityksissä menetellään.

Lähtökohtana pitäisi olla se, että tieteellistä tutkimusta käsitellään samoin maksuperiaattein, riippumatta siitä, mistä tutkimustyyppistä on kyse. Tällä hetkellä eri tutkimustyyppien keskinäinen tasavertainen kohtelu ei toteudu, eikä tälle kerrota perusteluja. Esimerkiksi tutkijalähtöisissä tutkimuksissa sovelletaan erilaista maksupolitiikkaa riippuen siitä, minkälaisesta tutkimuksesta/minkä sektorin tutkimuksesta on kyse. Kliinisissä lääketutkimuksissa ei esimerkiksi peritä maksuja tutkijalähtöisissä tutkimuksissa, mutta sen sijaan ns. rekisteritutkimuksessa (Findatan maksut) peritään. Perustelumuoistioista ei ilmene, miksi kohtelu on erilaista eri tutkimustyypeissä, vaikka toimijoilla olisi sama tilanne, eli toimitaan esimerkiksi akateemisina tutkijoina ilman ulkopuolista rahoitusta.

Perusteluissa tulisi keskittyä Suomen suurimman ongelman ratkaisemiseen eli miten lisätä Suomen houkuttelevuutta, kilpailukykyä ja talouskasvua. Nyt tarkastelu keskittyy siihen, saadaanko valtion maksuista katettua 100 prosenttia. Kliinisten lääketutkimusten osalta kyllä todetaan, tosin hyvin lyhyesti, että maksujen nosto ei palvelisi Suomen houkuttelevuutta. Sen sijaan muiden tutkimusalojen perustelumuoistioissa ei tällaista toteamusta tai pohdintaa ole oikeastaan ollenkaan. Voinee kuitenkin lähteä siitä yleisestä toteamuksesta, että maksujen nostaminen ei lähtökohtaisesti paranna millään tutkimus- ja koulutussektorilla Suomen houkuttelevuutta. Perustelumuoistioissa tulisikin tuoda esille yksityiskohtaisen kustannusvastaavustarkastelun rinnalle maksujen ennakoitavat vaikutukset Suomen houkuttelevuudelle ja kilpailukyvyille.

Maksuissa tulisi ehdottomasti huomioida hallitusohjelman tavoitteet helpottaa ja tukea TKI-toimintaa, sillä kaikki hallituksen toimet muodostavat kokonaisuuden, eivätkä maksut ole irrallaan tästä tarkastelusta. Nousevilla maksuilla saadaan toki valtion kassaan rahaa, mutta mikäli tieteellinen tutkimus vähenee entisestään maksujen nostojen seurauksena Suomessa, on lopullinen vaikutus valtionkin kassaan negatiivinen, puhumattakaan sitä, mitä muita negatiivisia vaikutuksia tutkimuksen vähenemisellä on yhteiskunnassa.

Geenitekniikkalain mukaisiin maksuihin on tulossa korotuksia, keskimäärin 25 %. Korotus on suuri, vaikka tulokertymät sinänsä ko. sektorilla ovatkin olleet varsin vaatimattomalla tasolla. Yliopisto pitää riittämättömänä perustelujen osalta sitä, että taloudellisten vaikutusten osalta todetaan seuraavaa: "Yksittäisten tieteellisten tutkimusryhmien ja pk-yritysten kohdalla vaikutusten

merkittävyys riippuu toiminnanharjoittajan kulloisestakin rahoitustilanteesta”. Geenitekniikkalain maksuissa tutkijalähtöisiä tutkimuksia ei ole vapautettu maksuista. Keskimääräinen, 25 % korotus on kertakokrotuksena iso ja voi aiheuttaa merkittäviä vaikeuksia tutkijoille ja tutkimukselle. Kustannusvaikutusten arviointia tulisikin ehdottomasti täydentää perusteluissa.

Talonen Kirsi
Helsingin yliopisto